

DREPTUL OPERAȚIONAL-CANONIC ÎN CONTEXTUL ORGANIZĂRII ȘI FUNCȚIONĂRII ORGANISMELOR MILITARE ȘI ECLEZIALE AUTOHTONE

CANONICAL OPERATIONAL LAW IN THE CONTEXT OF THE ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF NATIVE MILITARY AND ECCLESIAL ORGANISMS

LE DROIT OPÉRATIONNEL-CANONIQUE DANS LE CONTEXTE DE L'ORGANISATION ET DU FONCTIONNEMENT DES ORGANISMES MILITAIRES ET ECCLÉSIASTIQUES AUTOHTONES

Preot militar drd. Traian CHIRCU*

Organizarea și funcționarea organismelor militare și ecleziastice atrag asumarea legală a misiunilor executate pentru și în favoarea națiunilor și denominațiilor reprezentate, pentru fiecare dintre ele sau într-un sistem de alianță, fiind nevoite să observe normele dreptului operațional și canonic, asupra cărora vom reflecta în cele ce urmează.

The organization and functioning of military and ecclesiastical bodies also attract the legal assumption of missions executed for and in favor of the nations and denominations represented, for each of them or in an alliance system, having to observe the norms of operational and canonical law on which we will reflect through What's next.

L'organisation et le fonctionnement des organismes militaires et ecclésiastiques mettent en vedette la légalité des missions exécutées pour et en faveur des nations et des confessions, représentées pour chacune d'elles ou dans un système d'alliances, étant tenues de respecter les normes du droit opérationnel et canonique qu'on va analyser ci-après.

Cuvinte-cheie: beligerant; standardizare; interoperabilitate; decident; apostolic; canonic; religios-moral; dogmatic; ecumenic; patristic; liturgic; sacramental.

Keywords: *belligerent standardization; interoperability; decident; apostolic; canonical; religious-moral; dogmatic; ecumenical; patristic; liturgical; sacramental.*

Mots-clés: *belligérant; standardization; interoperabilité; responsable; apostolique; canonique; religieux et moral; dogmatique; œcuménique; patristique; liturgique; sacramental.*

Existența și funcționalitatea organismelor militar-eleziiale sunt guvernate de reglementări legislativ-canonic, iar cunoașterea acestora reprezintă, mai presus de orice, o obligație militară și sacramentală, în rezonanță cu ordinea constituțională, legislativ-laică și eclezială, după cum ne încredințează în acest sens jurisconsultul Domitius Ulpianus (170-228), și anume că dreptul

constă în trei precepte: ”juris praecepta sunc haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere” – preceptele dreptului sunt acestea: a trăi onest, a nu vătăma pe altul și a da fiecăruia ce este al său –; același autor definind și înțelesul dreptului religios: ”juristprudenția est divinarum atqve humanarum rerum notiția, justī atqve injusti scienția” – știința, în sensul de înțelepciune a dreptului, constă în cunoașterea lucrurilor dumnezeiești și omenești și în priceperea a ceea ce este just și a ceea ce este nejust¹.

e-mail: traianchircu@yahoo.com

Dreptul operațional

Dreptul operațional încadrează misiunile specifice organismului militar în spectrul legalității și al legitimității, ca parte integrantă a dreptului public, însumând norme legislativ-militare necesare și suficiente, regăsite în tratate, în convenții, în acorduri, în armistiții internaționale, în directive, în ordine de luptă, în dispoziții pe linie de arme, emise de comandamentele militare naționale sau externe².

Condițiile actuale ale războiului la începutul mileniului al III-lea impun, ca necesitate, proiectarea de operații militare, guvernate de un cadru legislativ eficient și funcțional pentru securitatea oricărui stat, din care nu trebuie să lipsească elementele constitutive privind respectarea legislației statului gazdă, legislația statelor aliate, legislația internațională referitoare la drepturile omului, la sprijinul umanitar, la combaterea criminalității și terorismului.

În contextul sistemelor juridice internaționale, dreptul operațional intern cuprinde ansamblul normelor destinate reglementării situației conflictelor armate, prin respectarea acestora fiind urmărite cu prioritate limitarea pierderilor de vieți omenești și evitarea distrugerii patrimoniului statelor beligerante prin aplicarea întocmai a măsurilor de protecție privind combatanții, răniții, bolnavii, populația civilă, prizonierii de război, bunurile culturale și religioase.

Dreptul operațional investeste organismul militar să utilizeze mijloacele violenței armate, în scopul apărării și al securității naționale, responsabilitățile, interdicțiile și limitările, drepturile și libertățile personalului militar și civil contractual, pentru realizarea „bunei guvernări” în forțele armate, astfel recomandată prin studiile juridice de specialitate³.

Dispozițiile constituționale interne și alte legi referitoare la organizarea și funcționarea sistemului național de apărare, respectiv art. 118 din Constituția României, legile nr. 80/1995, nr. 195/2000, nr. 415/2002, nr. 346/2006, cu metodologiile de aplicare, prin regulamente și ordine militare, atrag obligativitatea cunoașterii și respectării acestora de către profesioniștii armelor, cu atât mai mult cu cât sunt legați cu jurământ să-și apere țara, chiar și cu prețul vieții. După clasificarea metodologiilor de aplicare a legilor în armata națională, acestea acoperă cel puțin șase

paliere organizatorice și funcționale, cum ar fi: regulamente interne generale, în conținutul cărora sunt înscrise principiile și normele referitoare la stabilirea, organizarea și executarea activităților de menținere a ordinii și a disciplinei militare în toate structurile armatei; regulamente ale acțiunilor militare și operativ strategice și de instrucție a trupelor; regulamente logistice; regulamente privind asigurarea pe linie de informații, siguranță militară, informatică, topogeodezie, hidrografie și navigație; regulamente privind organizarea și funcționarea departamentelor, direcțiilor centrale, comandamentelor, instituțiilor și formațiunilor militare și regulamentul militar privind asistența religioasă.

În Armata României, asistența juridică de specialitate vizează ansamblul de activități ale consilierilor juridici, prin care Ministerul Apărării Naționale este reprezentat în justiție, cât și pentru avizarea legalității actelor de comandă și ordinelor comandanților și șefilor militari. Din rândul acestor ofițeri de justiție, sunt recrutați procurorii și judecătorii militari în cadrul Parchetelor, al Tribunalului Militar din București, din Cluj-Napoca, din Iași, din Timișoara și al Curții de Apel Militare București. Tot mai solicitată este funcția de avocat militar pentru constituirea apărării personalului din sistemul național de apărare, care, deși se regăsește în cadrul armatelor partenere, lipsește încă din organigrama funcțiilor Ministerului Apărării Naționale.

În contextul referințelor prezentate, în sistemul public și național de apărare, implicațiile dreptului operațional sunt mai mult decât evidente, fiindcă niciun comandant, căruia i-a fost încredințată o misiune, nu se hazardază să o planifice, să o pregătească și să o ducă la îndeplinire, prin structurile subordonate, fără o reală și riguroasă acoperire legală, însăși legalitatea și dreptatea actelor de comandă în cauză având un rol determinant în succesul și în victoria luptei, iar între ordinele autorității militare decidente, legile interne și internaționale nu trebuie să existe antinomii, subordonații având dreptul, dar și obligația, de a nu executa dispozițiile nelegale ale superiorilor săi, de unde și necesitatea aprofundării temeinice a normelor de drept operațional, asociate cu reglementările prevăzute de dreptul internațional și de dreptul internațional umanitar atât pentru cel investit să ordone, cât și pentru cel desemnat să execute ordine militare.

În misiunile de apărare colectivă, asumate de organismul național de apărare, se reflectă pregătirea personalului combatant, inclusiv din punct de vedere juridic, de modul cum au fost asimilate normele dreptului operațional depinzând și capacitatea de reacție, și implementarea reglementărilor internaționale specifice conflictelor armate, experiența din teatrele de operații militare având un rol pedagogic incontestabil privind adaptarea la condițiile războiului, dar și adoptarea efectivă de strategii de luptă, care au adus militarilor români recunoștințe meritate din partea aliaților.

Dreptul canonic

Apariția dreptului canonic ca parte a sistemelor juridicționale este legată inseparabil de necesitatea de organizare a Bisericii. Referindu-ne prin urmare la Biserica ortodoxă care a păstrat proporțiile dintre sacru și juridic, acesta și-a croit parcursul istoric spre instituționalizare, cunoscând în istoria ei bimilenară perioade, precum dominația bizantină, în care statul însuși declarase, ca obligatorii în administrația publică, normele de drept canonic.

Ca să-și legitimizeze existența, să se conducă și să se organizeze, cunoscută, inițial, ca o biserică a catacombelor și prigonită nu mai puțin de trei secole, Biserica primului mileniu avea nevoie de un cod de legi juridice întregitoare normelor religios-morale, menite să înlăture inechitățile sociale, apărute în ceea ce presupune activitatea internă proprie sau în raport cu lumea, cu statul laic și cu alte entități, de-a lungul unei istorii care se anunța și s-a dovedit extrem de zbuciumată, tendința împărțirii lumii în stăpâni și stăpâniți fiind o constantă a timpului, care a dus treptat la altoirea dreptului și pe trupul Bisericii – ”jus ecclesiasticum” –, cu influențe romane și mozaice evidente, încă din primul veac al erei creștine.

În constituirea dreptului administrativ bisericesc, normele canonice cuprind acele principii, reguli de conduită cu caracter general, instituite și sancționate prin Biserica, a cărei respectare este obligatorie, pentru aplicarea cărora autoritatea bisericească este investită, în scopul menținerii disciplinei și ordinii religios-morale, în deplin acord cu opinia clerului și credincioșilor care alcătuiesc Biserica, în codul general de legi bisericești fiind cuprinse: canoanele apostolice, canoanele sinoadelor ecumenice, canoanele sinoadelor particulare și canoanele patristice,

recunoscute prin hotărâri ale unor sinoade ecumenice, cu valabilitate generală în Biserică, hotărârile sinoadelor panortodoxe, normele statutar-canonice, regulamentul autorităților canonice disciplinare și al instanțelor de judecată.

Până la întregirea colecției de canoane apostolice, ecumenice, particulare și patristice, panortodoxe și, mai înainte de orice normă statutar-canonice sau regulament disciplinar, trebuie să menționăm că Biserica Ortodoxă a Răsăritului a avut dintodeuna o conștiință canonică, bazată pe mărturia neschimbabilă a Întemeietorului ei: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”⁴ și într-adevăr regăsim această conștiință canonică, drept conștiință de sine a Bisericii la interferența dintre credința mărturisită și viața trăită a membrilor Bisericii, sau cum se exprima, în acest sens, pr. prof.univ. dr. Liviu Stan: „Putem vorbi de conștiință canonică atunci când ne referim la ceea ce exprimă modul de trăire a credinței”⁵.

Ca oricare altă instituție, nici Biserica nu a fost lipsită de situații în care dreptatea s-a cerut restabilită, jurisprudența hristică reprezentând temelia necesității și importanței deosebite a dreptului canonic în mediul eclezial, foarte convingătoare în acest sens fiind procedura de judecată, recomandată de către Hristos, din al cărei conținut Biserica este indicată ca ultimă și supremă instanță de recurs: „De-ți va greși ție fratele tău, mergi, muștră-l pe el între tine și el singur. Și de te va asculta, ai câștigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvântul. Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii, iar de nu v-a asculta nici de Biserica, să-ți fie ție ca un păgân și vameș”⁶.

În perioada apostolică avem, de asemenea, incidente care au implicat restabilirea dreptății, menționând rolul de avocat al lui Gamaliel în favoarea apostolilor, atunci când se aflau la judecată în fața Sinedriului, situația Sfântului Apostol Pavel înainte de convertirea de pe drumul Damascului, când asemeni unui procuror întocmea rechizitorii de condamnare a creștinilor și, nu în ultimul rând, judecata soților Anania și Safira de către Sfântul Apostol Petru⁷, iar exemplele de acest gen sunt destul de consistente pentru a ne întări convingerea că organizarea și conducerea de început a Bisericii, menținerea comuniunii dogmatice și liturgice în Biserică au fost și au rămas condiționate de o

riguroasă disciplină care face obiectul dreptului canonic.

Dreptul administrativ bisericesc sau dreptul canonic apare ca ramură de studiu în cadrul teologiei practice prin care sunt expuse metodic și studiate sistematic normele canonic-juridice, după care se organizează și se conduce Biserica, abia în veacul al VI-lea, și anume mai întâi în apus, prin opera canonică a lui Dionisie Exiguul +545, canonizat la Biserica Ortodoxă Română în anul 2008 și prăznuit la 1 septembrie și, mai apoi, la mijlocul secolului al VI-lea, și în răsărit, prin opera Sfântului Ioan Scolasticul +577, ambii recunoscuți ca fiind părinții dreptului administrativ-bisericesc.

Având în vedere cele trei dimensiuni hristice, didactică, sacramentală și organizațional-conducătoare, transmise prin succesiune apostolică și patristică ierarhiei și celorlalți membri ai Bisericii, exercitarea lor este efectiv condiționată de canonicitate, înainte de oricare alte condiții. Astfel, observăm că misiunea didactică din Biserică implică rânduieii canonice privind predica și cateheza, cărțile de ritual, cântările sacre, iconografia etc.

Exercitarea misiunii sacramentale presupune, de asemenea, rânduieii canonice privind slujbele sfinte și sfințitoare, Sfintele Taine – Botezul, Mirungerea, Mărturisirea, Maslu, Cununia și Hirotonia –, precum și rânduieii canonice referitoare la ierurgii. Exercitarea misiunii organizaționale și de conducere în Biserică atrage canonicitatea unui sinod, organisme de conducere și de execuție canonice, norme statutar-canonice de organizare și de funcționare.

Mai apoi, la toate aceste dimensiuni, didactică, sacramentală și de conducere, se mai adaugă dimensiunea administrativ-legislativă și cea judecătorească a Bisericii, sub influența directă a dreptului canonic.

Biserica Ortodoxă, în general, și Biserica Ortodoxă majoritară din România au reprezentare sinodală, ca sistem de comuniune, exercitându-și slujirea jurisdicțională prin cele trei forme, deliberativă, executivă și judecătorească, fie direct, fie prin organisme care au misiune specifică, determinată de norme canonice și cutume bisericești.

Ca oricare altă instituție din România, Biserica Ortodoxă Română a respectat și respectă ordinea constituțională și legile statului de drept, fiind autonomă și autocefală, dar nu separată de

statul român, din partea căruia, ca de altfel toate celelalte culte din România, a primit o recunoaștere consultativă, fiind instituție eclezială de utilitate publică.

Concluzii

Referințele prezentate despre dreptul operațional-canonic reflectă deopotrivă asupra reglementărilor organizatorice și funcționale privind entitățile militar-eleziale, cu tot ceea ce ține de specificul acestora, ceea ce ne îndreptățește să concluzionăm că, în situația armatei, nu am putea deveni parteneri credibili ai țărilor aliate și în cadrul organizațiilor internaționale de menținere a păcii, câtă vreme n-am deține cunoștințe temeinice de drept operațional și nu ne-am asigura instruirea juridică a personalului combatant și contractual-civil angajat la nivelul structurilor operaționalizate, iar, pe de altă parte, membrii clerului deservent nu și-ar putea asuma un misionarism adaptat exigențelor lumii contemporane, cu atât mai puțin nu s-ar putea implica, cu rezultate pozitive, în promovarea diplomației irenice și ecumeniste, fără respectarea canonicității propriilor acțiuni, fără cunoașterea și instruirea personalului clerical și civil angajat, privind normele dreptului canonic prin care-și legitimează misiunile încredințate.

Aprofundarea cunoștințelor referitoare la dreptul militar și cel canonic asigură, de asemenea, o percepție clară privind capacitatea de acțiune efectivă a entităților militar-eleziale, de aplicare a preceptelor doctrinare proprii în limitele guvernate de lege, elucidând în egală măsură fenomenologia dreptului de factură religioasă, care diferă de la o confesiune la alta, în Islam fiind aplicată Sharia – ansamblul legilor sacre și categorice, care legitimează, printre alte prescripții, și războiul – Jihadul împotriva celor de altă credință.

În contextul considerațiilor enunțate, ne exprimăm finalmente nădejdea că, într-un viitor nu prea îndepărtat, organigrama funcțiilor militare și clericale va fi întregită cu funcțiile auxiliare de avocat militar și de asistent capelan militar, prin intermediul cărora s-ar realiza cu și mai multă eficiență apărarea drepturilor profesioniștilor armelor și dreptul constituțional de libertate religioasă, prin structurile ecleziale desemnate să asigure asistența religioasă în cadrul sistemului național de apărare.

NOTE:

1 Arhid. Prof. dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox – Legislație și administrație bisericească*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, pp. 23-24.

2 Prof. dr. univ. Constantin Iordache, *Drept Operațional*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2003, cap.VI.

3 Prof.univ.dr. Ion Dragoman, *Studii Juridice – Drepturile Omului în Forțele Armate – Buna Guvernare*, Editura C.H. Beck, București, 2006.

4 *Biblia*, „Evanghelia după Ioan”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, XIV, 6.

5 Pr. prof. dr. Liviu Stan, *Biserica și dreptul*, Studii de drept canonic ortodox, Editura Andreiana, Sibiu, 2012, p. 111.

6 *Biblia*, „Evanghelia după Matei”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 2005, XXVIII, 17.

7 *Ibidem*, Faptele Apostolilor V, 1-10; 34-39; VIII.

BIBLIOGRAFIE

Biblia, „Evanghelia după Matei”, XXVIII, 17; „Fapte Apostolilor” V, 1-10; 34-39; VIII, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

Biblia, „Evanghelia după Ioan”, XIV, 6, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

Prof.univ.dr. Dragoman Ion, *Studii juridice – Drepturile omului în Forțele Armate – Buna guvernare*, Editura C.H. Beck, București, 2006.

Arhid. Prof.dr. Floca N. Ioan, *Drept canonic ortodox – Legislație și administrație bisericească*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990.

Prof.dr.univ. Iordache Constantin, *Drept Operațional*, Editura Universității Naționale de Apărare, cap.VI, București, 2003.

Pr.prof.dr. Stan Liviu, *Biserica și dreptul, Studii de drept canonic ortodox*, Editura Andreiana, Sibiu, 2012.